

HANDREIKING GEMEENTELIJKE MONITOR SOCIAAL DOMEIN: EEN STAPPENPLAN

Opgesteld door: programma VISD
Datum: 28 november 2014

Inhoud

1	Inleiding	3
1.1	Wat is de gemeentelijke monitor sociaal domein?	3
1.2	Hoe hangt de monitor samen met het gemeentelijk informatiemanagement?	3
2	Ontwikkelingsfases monitor sociaal domein	5
3	Fase 1: ontwerp van de monitor voor 2015	6
3.1	Inzichten	6
3.2	Data-infrastructuur	6
4	Fase 2: realisatie van de monitor	8
4.1	Vorbereiding	8
4.2	Registratie	10
4.3	Aanleveren gegevens	10
5	Fase 3: presentatie, gebruik en toepassing	12
5.1	Publicatie	12
6	Fase 4: doorontwikkeling van de monitor	13
6.1	Meer informatie?	13

1 Inleiding

Deze handreiking biedt gemeenten een stappenplan voor de voorbereiding op het gebruik van de gemeentelijke monitor sociaal domein. In een aantal praktische stappen wordt toegelicht hoe u zich kunt voorbereiden op de data-aanlevering en de aansluiting met de interne informatiehuishouding. Dit stappenplan is opgesteld specifiek voor gemeenten die niet zijn aangesloten bij de werkgroep voor de ontwikkeling van de monitor.

1.1 Wat is de gemeentelijke monitor sociaal domein?

De gemeentelijke monitor sociaal domein wordt ontwikkeld als hulpmiddel voor gemeenten om inzicht te krijgen in de effecten die behaald worden in het sociaal domein. De monitor is ontworpen samen met gemeentelijke professionals op het gebied van informatievoorziening en inhoudelijk beleid. Deze handleiding ondersteunt u bij de aansluiting van de interne informatiehuishouding op de monitor.

De gemeentelijke monitor sociaal domein heeft drie doelen, namelijk dat gemeenten:

1. kunnen signaleren, (bij)sturen en beleid kunnen (her)formuleren;
2. kunnen leren en verbeteren door prestaties te beoordelen en te vergelijken
3. het college van B&W, de gemeenteraad en inwoners kan voorzien van verantwoordingsinformatie.

De gemeentelijke monitor geeft in het overgangsjaar 2015 inzicht in het gebruik en de kosten in het sociaal domein. De monitor wordt op wijkniveau ontsloten. Met een vergelijkingsfunctie kunnen verschillende wijken en gemeenten tegen elkaar afgezet worden aan de hand van een wijkprofiel. In 2015 en 2016 wordt de monitor doorontwikkeld om stapsgewijs ook inzicht te geven in de stapeling in het sociaal domein, verwijzingen, samenloop met de Wet langdurige zorg en Zorgverzekeringswet, inzicht in de beweging (verschuiving en uitstroom) in de piramide van zorg en ondersteuning, early warning items en het sociaal profiel van de gemeente.

1.2 Hoe hangt de monitor samen met het gemeentelijk informatiemanagement?

Informatiemanagement is belangrijk voor de uitvoering van de nieuwe taken: zowel om processen als toewijzing en facturatie goed te laten verlopen, als om managementinformatie uit te destilleren. Het organiseren van het informatiemanagement speelt zich af op meerdere niveaus en delen van de gemeentelijke organisatie. Een indeling in niveaus laat een informatiepiramide zien (zie figuur 1). De piramide is gekanteld, om aan te geven dat het detailniveau van de gevraagde informatie afneemt naarmate het niveau van de piramide schuift.

We zien 3 niveaus van informatiemanagement:

- **Operationeel niveau**
Operationele management- en sturingsinformatie. Dit is informatie die de gemeente wil gebruiken voor kortcyclische (dagelijks, wekelijks) operationele sturing op activiteiten, budget

en kwaliteit van prestaties.

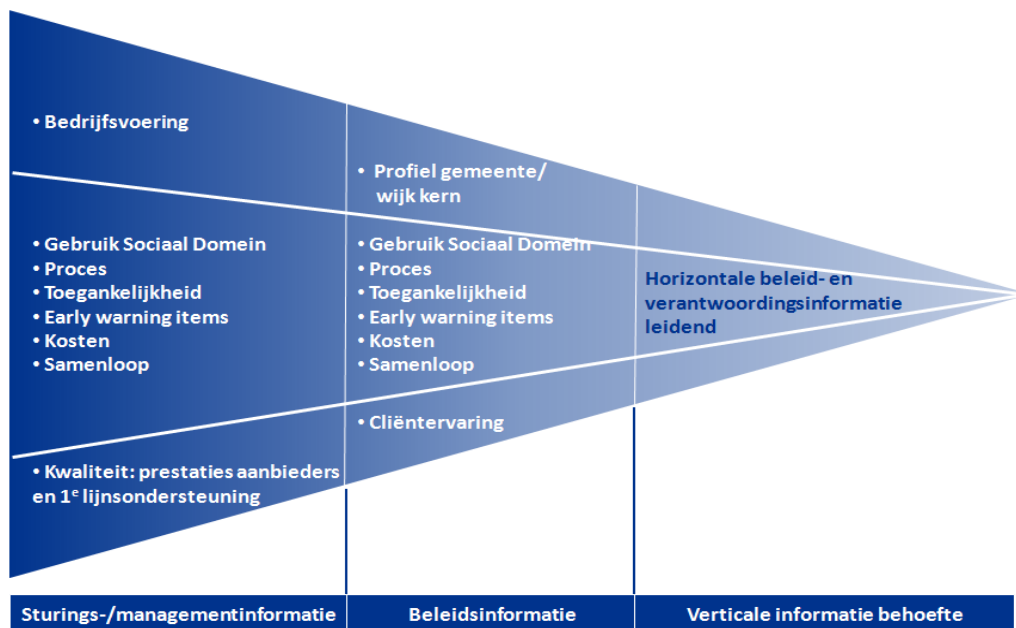
- **Beleidsinformatieniveau**

De gevraagde gegevens hebben dezelfde bron als de informatie op het operationele niveau (bijvoorbeeld gebruik van voorzieningen in het sociaal domein), maar zijn geaggregeerd en geanonimiseerd. Deze gegevens worden gebruikt om inzicht te krijgen in de effecten van beleid.

- **Horizontale verantwoording en verticale monitoring**

Dit is informatie die onderdeel is van de horizontale verantwoording tussen college en gemeenteraad. Op basis hiervan vindt ook de verticale monitoring plaats. Dat is informatie die het Rijk als systeemverantwoordelijke partij vraagt van gemeenten. Deze 'verticale informatiebehoefte' wordt ingevuld met dezelfde gegevens. Dit betekent dat geen aanvullende uitvraag vanuit het Rijk zal volgen in het kader van beleidsinformatie¹. Met andere woorden: de gemeentelijke informatiebehoefte is leidend.

Door hergebruik van bestaande infrastructuur en standaarden in gemeentelijke primaire processen (zoals iWmo-standaarden) wordt beleidsinformatie opgebouwd vanuit het primaire proces. Hiermee sluiten de niveaus van beleidsinformatie en de verticale informatiebehoefte aan op het operationele niveau, zie ook figuur 1.

Figuur 1. Beleidsinformatie wordt opgebouwd vanuit het primaire proces

De monitor sociaal domein richt zich op de bovenste twee lagen van de piramide: beleidsinformatie en horizontale verantwoordingsinformatie. De informatie in de monitor wordt door het Rijk ook gebruikt voor beleid- en systeemmonitoring.

¹ Zie voor meer informatie de [kamerbrief](#) over de inrichting van informatievoorziening in het sociaal domein met kenmerk 2014-0000350022

2 Ontwikkelingsfases monitor sociaal domein

De ontwikkeling van de monitor sociaal domein kent 4 fases. Deze handreiking gaat voornamelijk in op de fase van realisatie (fase 2).

1. Ontwerp.

De eerste fase, de ontwerpfase, is uitgevoerd binnen het programma VISD. Het programma VISD wordt uitgevoerd door VNG en KING. Samen met gemeenten, departementen, CBS en andere stakeholders hebben zij in 2014 de eerste versie voor de monitor in 2015 ontworpen.

2. Realisatie van de monitor

De huidige fase is fase 2, de realisatie van de monitor. Veel partijen zijn betrokken bij de realisatie van de monitor; gemeenten, aanbieders, CBS en KING. Dit vraagt aansluiting op een gezamenlijk proces en de uitvoering van de eigen taken. Dit onderwerp staat centraal in deze handreiking.

3. Presentatie, gebruik en toepassing

Het directe resultaat van de monitor is de publicatie van de gegevens op www.waarstaatjegemeente.nl (KING)². Dan begint het proces van analyse, interpretatie en duiding. Op basis hiervan kunnen gemeenten de vertaling maken naar gebruik en handelen in de eigen lokale situatie.

4. Doorontwikkeling van de monitor

Parrallel aan de bovenstaande fases loopt de inhoudelijke doorontwikkeling van de monitor. Het sociaal domein en de transformatie zijn nog volop in beweging. Dit levert nieuwe vragen, inzichten en mogelijkheden op. Voor de doorontwikkeling is een agenda opgesteld, zie hiervoor www.visd.nl/beleidsinformatie. Het uitgangspunt is dat de basisset die eind 2014 wordt geïntroduceerd zo stabiel mogelijk blijft.

² Gegevens zijn ook altijd beschikbaar via Statline.

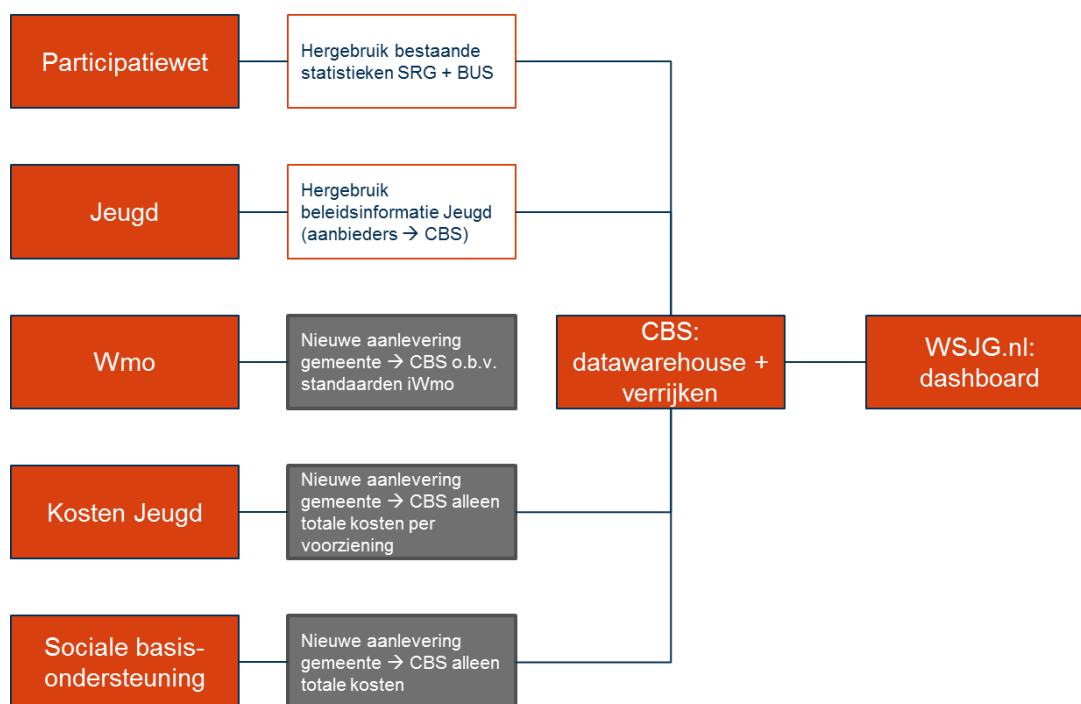
3 Fase 1: ontwerp van de monitor voor 2015

3.1 Inzichten

Voor 2015 is een indicatorenset³ gepubliceerd waarin alle indicatoren worden toegelicht. De indicatorenset laat zien welke inzichten in 2015 beschikbaar komen en welke inzichten in 2016 en 2017 worden geïntegreerd. In 2015 laat de monitor informatie zien over gebruik in het sociaal domein afgezet tegen een wijkprofiel. Dit wordt uitgebreid met early warning items, gegevens over tevredenheid en inzicht in maatschappelijke effecten. Voor een volledige uitleg, zie het indicatorenoverzicht³.

3.2 Data-infrastructuur

Om de indicatoren te kunnen formeren, wordt informatie uit verschillende bronnen verzameld. Een gedeelte is al beschikbaar bij het CBS, een gedeelte wordt aanvullend verzameld. In figuur 2 wordt dit toegelicht.

Figuur 2: infrastructuur voor verzamelen van data

Links in figuur 2 zien we een splitsing naar 5 onderwerpen. Dit is niet de indeling van de monitor; deze splitsing geeft aan welke gegevens al beschikbaar zijn (witte vakken) en aanvullend uitgevraagd dienen te worden (grijze vakken). De gegevens voor de Participatiewet en Jeugd zijn al beschikbaar bij het CBS, omdat sprake is van hergebruik van de (per 1 januari 2015) bestaande infrastructuur⁴. Gegevens over de Wmo (specialistische vormen van zorg en ondersteuning); de

³ Te downloaden via www.visd.nl/beleidsinformatie

⁴ Dit betreft voor zowel de Participatiewet als Beleidsinformatie Jeugd, informatie op persoonsniveau verzameld door het CBS. De uitvraag voor de Participatiewet betreft de uitwisseling via Suwinet bij gemeenten, de informatie over Jeugd wordt door CBS bij instellingen uitgevraagd.

kosten van voorzieningen voor Jeugd en de kosten van de sociale basisondersteuning worden door het CBS bij gemeenten opgevraagd. Zie hiervoor het aanleverprotocol en het voorbeeldbestand voor aanlevering⁵. De gegevensaanlevering kent de volgende perioden:

Tabel 1. Periodiciteit aanlevering gegevens

Periode	Aanlevering	Toelichting
Q1 2015	April 2015	Eerste data-aanlevering; eenmalig in april
Q1 en Q2 2015	Juli 2015	Eerste aanlevering over half jaar
Q2, Q3 en Q4 2015	Januari 2016	Start reguliere cyclus
Q4 2015; Q1 en Q2 2016	Juli 2016	Regulier
Q2, Q3 en Q4 2016	Januari 2017	Regulier

Het sociale domein is volop in ontwikkeling. De monitor 2015 vormt de basis. In 2016 en daarna zal de monitor verder worden verbreed en verdiept, zo worden bijvoorbeeld gegevens over cliëntervaring en maatschappelijke effecten toegevoegd. Kijk voor een volledig overzicht de ontwikkelagenda in het indicatorenoverzicht op www.visd.nl/beleidsinformatie. Er komt een jaarlijkse cyclus van beheer en onderhoud voor de monitor.

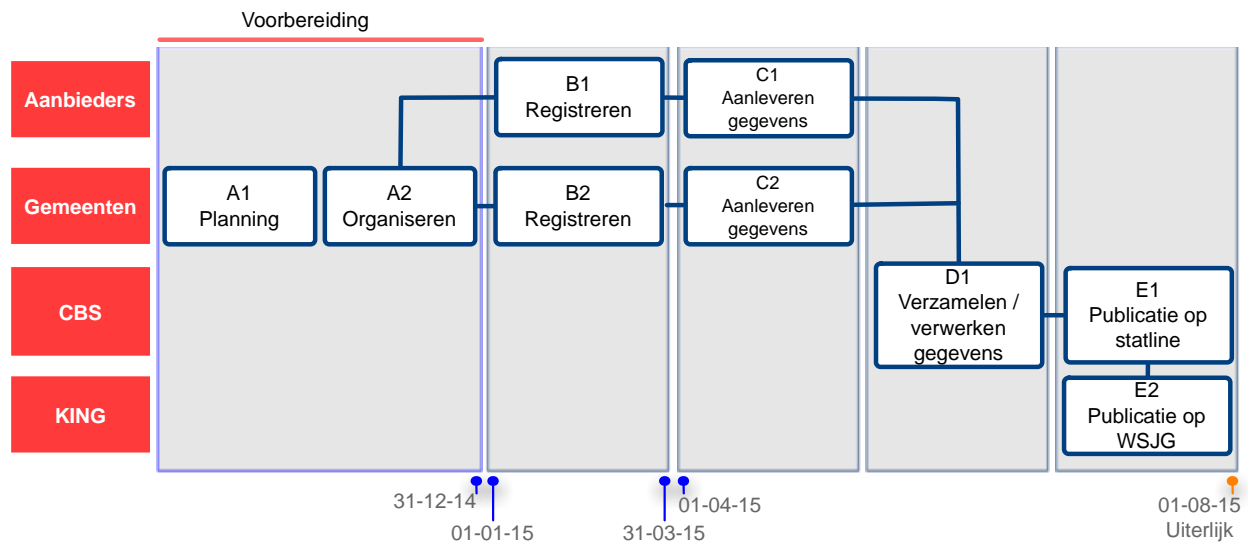
⁵ Beiden gepubliceerd op www.visd.nl/beleidsinformatie

4 Fase 2: realisatie van de monitor

De monitor sociaal domein wordt in de eerste helft van 2015 gerealiseerd. Hierbij zijn meerdere partijen betrokken. In figuur 3 is aangegeven welke partijen betrokken zijn en wat hun rol is. Dit hoofdstuk beschrijft welke implicaties het proces heeft voor gemeenten.

Het overzicht heeft betrekking op de eerste realisatie van de monitor. In deze periode worden de taken en processen opgezet om te zorgen dat gegevens worden geregistreerd, verzameld, verwerkt en gepresenteerd. Als het proces voor de eerste keer door alle partijen wordt doorlopen, zullen er ongetwijfeld zaken naar voren komen die nieuw zijn, vragen oproepen en aanpassing behoeven. Op basis van de ervaringen en kennis zullen waar nodig ook zaken worden verbeterd in een volgende versie van de monitor. Het is dus een lerend model.

Nadat het proces voor het eerste maal doorlopen is, wordt overgegaan naar een cyclus met 2 meetmomenten per jaar. Zie voor de periodiciteit tabel 1.

Figuur 3: Overzicht proces realisatie

4.1 Vorbereiding

In deze paragraaf worden alle stappen uit figuur 3 toegelicht. De nummering (A1, A2, etc.) correspondeert met de figuur.

A1 - Planning

Gemeenten hoeven niet vanaf de basis te beginnen met de voorbereiding voor de monitor sociaal domein. Veel activiteiten en onderdelen zijn al ingezet of uitgevoerd. Denk bijvoorbeeld aan de aansluiting met de inkoopcontracten en de aansluiting met de huidige informatiehuishouding en back office systemen. De monitor staat niet op zichzelf, maar is onderdeel van de brede informatiehuishouding op het sociale domein.

Onderstaande aandachtspunten geven inzicht in de mate waarin gemeenten gereed zijn voor aansluiting:

1. Binnen de organisatie is iemand verantwoordelijk voor de monitor sociaal domein.

De aansluiting van de gemeentelijke organisatie op de monitor sociaal domein vraagt om interne coördinatie. Wie in de organisatie is verantwoordelijk voor de monitor sociaal domein? De verantwoordelijkheden omvatten in principe de coördinatie van alle taken die vermeld staan in deze handleiding.

2. De gemeente heeft inzicht in de eigen lokale/regionale informatiebehoefte en de informatie-uitvraag die komt vanuit de monitor.

Het vraagstuk van lokale informatiebehoefte speelt op verschillende niveaus (denk aan de wijkprofessional, beleidsmedewerker, manager, raadslid, etc) en heeft diverse karakteristieken (tijd, detail, frequentie, bron, doel, etc.). De monitor biedt in 2015 inzicht in gebruik en kosten in het sociale domein en ontsluit alleen twee keer per jaar beleidsinformatie (geaggregeerd en geanonimiseerd). Wilt u als gemeente vaker of meer gedetailleerde informatie verkrijgen voor bijvoorbeeld de operationele sturing van de wijkteams? Dan kunt u aanvullend een lokaal dashboard inrichten. De gegevensset die voor deze monitor wordt gebruikt, kunt u hergebruiken om met een hogere frequentie informatie te verzamelen.

3. De gemeente is gereed voor de gegevensverzameling en aanlevering. Is het duidelijk wat de bron van de gevraagde gegevens is en wie beschikt over de benodigde informatie? Op welke manier worden de gegevens geregistreerd, in welke systemen? Zijn de gegevens straks toegankelijk en beschikbaar voor de monitor sociaal domein? Gebruik het aanleverprotocol en het voorbeeldaanleveringsbestand (te downloaden via www.visd.nl/beleidsinformatie) om deze vragen voor uzelf te beantwoorden.

Uitzondering bij andere bekostigingsvormen dan p*q voor specialistische ondersteuning

De gegevensuitvraag sluit aan bij standaarden die zijn ontwikkeld voor het sociaal domein (iWmo standaarden). In de resolutie "Standaarden in het sociaal domein", aangenomen op de ALV van de VNG op 18 juni 2014, hebben gemeenten gezamenlijk afgesproken deze standaarden te hanteren. Let wel: deze standaarden gaan uit van een p*q-bekostiging voor specialistische vormen van zorg en ondersteuning in de nieuwe Wmo. Hanteert u een andere bekostigingsvorm? Dan is het belangrijk dat u onderzoekt in welke mate u het aanleverbestand middels reeds bestaande registratie kunt vullen. Het is mogelijk dat u met uw Wmo-aanbieders, aanvullende afspraken moet maken om de gevraagde informatie te verkrijgen. Gebruik het voorbeeldaanleveringsbestand en het aanleverprotocol om dit beeld te vormen.

A2 - Organiseren

Het doorlopen van de onderdelen in de planningsfase geeft inzicht in hoeverre de gemeente gereed is voor de aansluiting bij de monitor. De organisatiefase is een uitloop daarvan. Moeten zaken nog geregeld worden? Is iedereen op de hoogte van de taken en afspraken? Weten de betrokken partijen wie er verantwoordelijk is voor de coördinatie? Beschikt de coördinator straks op het juiste moment over de juiste gegevens? En moeten er voor de aanlevering aan het CBS nog interne processen doorlopen worden?

4.2 Registratie

Vanaf 1 januari 2015 vindt registratie plaats op basis van het aanleverprotocol. Waar moet uw gemeente rekening mee houden?

- Tijdige beschikbaarheid van gegevens
- Eisen aan data. Let goed op bij het invullen van de gegevens, want er zijn eisen aan het al dan niet meenemen van data. Bijvoorbeeld: bij informatie over kosten moet altijd een facturatedatum meegenomen worden. Gebruik hiervoor het aanleverprotocol.

B1 - Registratie door aanbieders

Voor de onderdelen van de monitor waarvoor de aanbieders de gegevens registreren en aanleveren bij het CBS, hoeft uw gemeente geen actie te ondernemen. Dit wordt geregeld tussen de aanbieders en het CBS.

B2 - Registratie door gemeenten

Voor de onderdelen van de monitor waarvoor gemeenten de gegevens registreren en aanleveren bij het CBS is het van belang dat:

- Er afstemming plaatsvindt met de beheerders en leveranciers van de systemen waarin de registratie plaatsvindt. Samen met deze betrokken kan gekeken worden hoe het proces van aanlevering geautomatiseerd kan worden, zodat deze efficiënt en kwalitatief op orde is.
- Het is aan te bevelen dit proces voor de werkelijke aanlevering al doorlopen en getest te hebben. De realisatie van de monitor is alleen mogelijk als de gegevens bij de eerste levering tijdig en juist aangeboden worden.

4.3 Aanleveren gegevens

Het CBS is het knooppunt voor de verzameling, verwerking en beheer van de gegevens. Voor het aanleveren van de gegevens zal het CBS een web-functionaliteit inrichten: een gebruikersomgeving achter een inlog met een format voor data aanlevering. Houd rekening met geldende wet- en regelgeving over privacy op het gebied van verzamelen van (persoons)gegevens. Het CBS controleert de aangeleverde gegevens op kwaliteit. Er wordt onder andere gekeken naar de volledigheid van de data en de plausibiliteit.

De bevindingen worden door het CBS teruggekoppeld aan gemeenten. Er is dan de mogelijkheid om de gegevens nogmaals te controleren en mogelijke correcties door te voeren. Het is het besluit van de gemeente om over te gaan over de publicatie van de door haar aangeleverde gegevens. De gemeenten is zelf verantwoordelijk voor het tijdig en juist aanleveren van de gegevens.

C1 - Aanlevering door aanbieders

Voor de onderdelen van de monitor waarvoor de aanbieders de gegevens registreren en aanleveren bij het CBS, hoeft uw gemeente geen actie te ondernemen. Dit wordt geregeld tussen de aanbieders en het CBS.

C2 - Aanlevering door gemeenten

Voor het aanleveren van gegevens ontwikkelt het CBS een web-functionaliteit: een gebruikersomgeving achter een inlog. Toegang tot deze omgeving wordt verleend aan één contactpersoon per gemeente. Deze persoon beschikt over het mandaat de gegevens ter

beschikking te stellen. Bij aanleveren van de gegevens gaat gemeente akkoord met de voorwaarden van het CBS.

Het CBS zal de gemeenten benaderen voor de registratie van de contactpersonen. Wilt u zich alvast kenbaar maken als betrokken / contactpersoon, meld u dan aan via de website van KING. Wij zorgen er dan voor dat u op de hoogte gehouden wordt.

D1 - Verzamelen, verwerken gegevens

Na controle, mogelijke correcties en akkoord voor publicatie gaat het CBS over tot verdere verwerking van de gegevens. De gegevens worden verrijkt door te koppelen aan andere bestanden, om uiteindelijk tot een wijkpresentatie te komen. De presentatie van de gegevens is niet herleidbaar tot individuele personen (geanonimiseerd). Het is hierbij mogelijk dat in sommige gevallen de gegevens niet op wijk-, maar enkel op gemeenteniveau beschikbaar komen.

5 Fase 3: presentatie, gebruik en toepassing

5.1 Publicatie

Het directe resultaat van de monitor is de publicatie van de gegevens op www.waarstaatjegemeente.nl (KING). Naast de publicatie van de “kale” data worden deze ook verwerkt in handzame rapporten en analyses. Op basis hiervan begint bij de gemeente het proces van verdere analyse, interpretatie en duiding. Gemeenten kunnen dan de vertaling maken naar gebruik en handelen in de eigen lokale situatie.

E1 - Publicatie op Statline

Het CBS publiceert de data op Statline in tabelvorm. Deze zijn openbaar.

E2 - Publicatie op Waarstaatjegemeente.nl

Op Waarstaatjegemeente.nl komt de gelijke dataset beschikbaar. Ook deze is openbaar. Op basis van de data wordt een vertaalslag gemaakt naar het creëren van informatie voor inzicht. Dit kan door middel van de presentatie van gegevens, verbindingen leggen en het doen van analyses.

De monitor wordt op Waarstaatjegemeente.nl gepresenteerd. Het uitgangspunt is om de gegevens op een inzichtelijke en gebruiksvriendelijke manier te presenteren, waarbij met behulp van functionaliteiten en presentatievormen de gegevens optimaal gebruikt kunnen worden. De gegevens worden onder andere ontsloten in een dashboard en in verdiepende rapporten met analyses. Ook zijn de data toegankelijk via de database. Op Waarstaatjegemeente.nl wordt gebruik gemaakt van grafieken, geopresentaties en vergelijking- en filtermogelijkheden om inzicht te krijgen in de prestaties van een wijk of een gemeente ten opzichte van anderen en in de tijd.

6 Fase 4: doorontwikkeling van de monitor

Parrallel aan bovenstaande fases loopt de inhoudelijke doorontwikkeling van de monitor. Het sociaal domein en de transformatie zijn nog volop in beweging. Dit levert nieuwe vragen, inzichten en mogelijkheden op. Voor de doorontwikkeling is een agenda opgesteld, zie hiervoor www.visd.nl/beleidsinformatie en het indicatorenoverzicht, dat een samenvatting bevat van de indicatoren en het tijdspad waarop deze beschikbaar komen.

6.1 Meer informatie?

Op de website van VISD vindt u meer informatie over de gemeentelijke monitor sociaal domein: www.visd.nl/beleidsinformatie. Meer informatie over Waarstaatjegemeente.nl vindt u op de website van KING.

Heeft u vragen over de gemeentelijke monitor sociaal domein? Neem dan contact op met 070 373 8191 of stuur een mail naar waarstaatjegemeente@kinggemeenten.nl.

**KWALITEITS
INSTITUUT
NEDERLANDSE
GEMEENTEN**

**KWALITEITSINSTITUUT
NEDERLANDSE GEMEENTEN**

**NASSAULAAN 12
2514 JS DEN HAAG**

**POSTBUS 30435
2500 GK DEN HAAG**

**T 070 373 80 08
F 070 363 56 82**

**INFO@KINGGEMEENTEN.NL
WWW.KINGGEMEENTEN.NL**